

L. Fuchs: New Kreuterbuch, 1543, Von Kütten.

Von Kütten. Cap. CXL.

(A) Namen.

Die Kütten werden auff Griechisch unnd Lateinisch Cydonea und Cotonea genent. Ursachen solcher namen haben wir in unserm Lateinischen kreüterbüch angezeygt.

Geschlecht.

Der Kütten seind zweyerley geschlecht. Ettlich derselbigen seind rund, klein, und eins güten geruchs. Die andern seind grösser, süsser, und nit so herb. Die ersten seind die rechten Kütten, Cotonea geheysen, die andern aber Struthea.

(B) Gestalt.

Der Küttenbaum ist den ôpffelbaum nit seer ungleich, allein das er nit so groß würt, dann

Van Kwee. Kapittel 140. (*Cydonia vulgaris*, de var. *maliformis* en var. *pyriformis*)

Namen.

De kwee wordt op Grieks en Latijns Cydonea en Cotonea genoemd. Oorzaken zulke namen hebben we in ons Latijnse kruidenboek aangetoond.

Geslacht.

Van de kwee zijn twee geslachten. Ettelijke van diezelfde zijn rond, klein en een goede reuk. De andere zijn groter, zoeter en niet zo wrang. De eerste zijn de echte kwee, Cotonea geheten, de andere echter Struthea.

Vorm.

De kweeboom is de appelboom niet zeer

die frucht truckt den baum nider, und laßt jn nit übersich wachsen. Sein blatt ist ettwas schmal, und gegen der erden weiplecht. Die blüßt purpurfarb mit weiß vermischet. Die Küttenöpfel ehe und sie zeitig werden, seind grün, darnach geel, mit weisser oder grawer wollen überzogen, und mit holkâlen underscheyden, eins lieblichen geruchs.

Statt irer wachsung.

Kütten wachsen hin unnd wider inn gärten dohin mans pflantz, doch lieben sie kalte und feuchte stett, auch die so in ebne oder an den tälern ligen.

Zeit.

(C) Die Kütten blüen langsam, unnd seind schier die letzten under den beumen die blüen, darumb jhre frucht auch gantz spat in Herbst zeitig würt.

Die natur und complexion.

Kütten seind herb unnd ziehen seer zûsamen, derhalben kûlen sie im ersten grad, und trûcknen im andern.

Die krafft und würckung.

Kütten seind dem magen dienstlich. Die rowen Kütten seind gût zû dem bauchfluß, denen so die roten rhûr haben, und blût speien. Kütten in wasser gesotten und übergelegt treiben die mûter so auß leib geet wider hindersich.

Küttenschnitz in hönig gesotten, oder mit hönig jngemacht, treiben den harn, [380, 381] (D) und ist derselbig hönig dem magen seer dienstlich.

Auß den rowen Kütten macht man ein pflaster, die ist gût übergelegt denen so das bauchlauffen haben, zû der hitz und dem überwerffen des magens. Kütten blümen grün und dürt in wein truncken, seind nützlich den hitzigen augen, denen so blût speien, den bauchfluß haben, und den frawen die zûvil fliessen. Die wolle so auff den Kütten wechst in wein gesotten unnd übergelegt, heylet die Carbunkel. Bringt auch das har wider denen so es aufzelt. Kütten nach dem essen und trincken gebraucht, verhûten das die dünst nit ins haupt übersich steigen. So die schwangern weiber offft Kütten essen, sollen sie sinnreiche und geschickte kinder geberen. Under den Kütten seind die besten so klein, rund, und eins gûten geruchs seind. Die kochten

ongelijk, alleen dat het niet zo groot wordt, dan de vrucht drukt de boom neer en laat hem niet omhoog groeien. Zijn blad is wat smal en tegen de aarde witachtig. De bloei purperkleurig met wit vermengt. De kweeappels eer en ze rijp worden zijn groen, daarna geel met witte of grauwe wol overtrokken en met groeven onderscheiden, een lieflijke reuk.

Hun groeiplaats.

Kweeën groeien her en der in hof waarheen men ze plant, doch houden ze van koude en vochtige plaatsen, ook de zo in vlakten of aan de dalen ligen.

Tijd.

De kweeën bloeien langzaam en zijn schier de laatste onder de bomen die bloeien, daarom hun vrucht ook gans laat in herfst rijp wordt.

De natuur en samengesteldheid.

Kweeën zijn wrang en trekken zeer tezamen, derhalve verkoelen ze in eerste graad en drogen in andere.

De kracht en werking.

Kweeën zijn de maag dienstig. De rauwe kweeën zijn goed tot de buikvloed, diegenen zo de rode loop hebben en bloed spuwen. Kwee in water gekookt en opgelegd drijven de baarmoeder zo uit het lijf gaat weer terug.

Kweestukjes in honing gekookt of met honing ingemaakt drijven de plas [380, 381] en is datzelfde honing de maag zeer dienstig. Uit de rauwe kwee maakt men een pleister die is goed opgelegd diegenen zo de buikloop hebben, tot de hitte en het omverwerpen van de maag.

Kweebloemen groen en dor in wijn gedronken zijn nuttig de hete ogen, diegenen zo bloed spuwen, de buikvloed hebben en de vrouwen die teveel vloeien. De wol zo op de kwee groeit in wijn gekookt en opgelegd heelt de karbonkel. Brengt ook dat haar weer diegenen zo het uitvalt. Kwee na het eten en drinken gebruikt verhoeden dat de dampen niet in het hoofd omhoog stijgen. Zo de zwangere wijven vaak kwee eten zullen ze geestrijke en geschikte kinderen baren. Onder de kweeën zijn de besten zo klein, rond en een goede reuk zijn. De gekookte kweeën zijn milder en lieflijker

Kütten seind milter und lieblicher in der speiß zû btauchen, und ziehen auch nit so seer zûsamen als die rowen.	in de spijs te gebruiken en trekken ook niet zo zeer tezamen zoals die rauwe.
---	--

Dodonaeus;

Van Kweeappelen kap. xli.

Het geslacht.

Van kweeappelen zijn er twee soorten. De ene is rond en wordt kweeappel genoemd. De ander is groter en gevormd als een peer en deze wordt kweepeer genoemd.

Vorm.

Malus cotonea of kweeappelboom.

(*Cydonia vulgaris*, de var. *maliformis* en var. *pyriformis*)

De bomen van de kweeappelen worden zelden zeer groot en hebben veel takken als aan andere bomen en daaraan groeien rondachtige bladeren die aan de bovenkant groen zijn en aan de andere wit en zacht, anders lijken ze van vorm op de bladeren van de gewone appelboom. De bloemen zijn purperachtig en met wit vermengd en daarna volgen de vruchten die van reuk liefelijk zijn en van vorm soms rond als een appel en soms langwerpig als een peer en van buiten met een gele schil bedekt die met dun wit wolletje als katoen bekleed is. In het midden van de vruchten liggen de kernen als als in de gewone appelen.

Plaats.

Kweeappelen worden in de hoven geplant en groeien graag in schaduwachtige en vochtige plaatsen.

Tijd.

De kweeappelen worden in september of oktober rijp.

Naam.

De kweeappelboom wordt in Grieks *Melea cydonia* genoemd. In Latijn *Malus cotonea*. In Hoogduits Quittenbaum of Kutttenbaum. In Frans *ung coingnacièr*. De vrucht wordt in Grieks *Melon Cydonion* genoemd. In Latijn *Malum Cotoneum*. In de apotheken *Citonium*. In Hoogduits Quitten apffel en Kuttten opfel. In Nederduits kweeappel. In Frans *pomme de coing*.

De ronde vruchten worden *Poma citonia* genoemd en in Nederduits kweeappelen

De ronde vruchten die als peren gevormd zijn worden door Galenus *Struthea* genoemd. En worden hier te lande kweeperen genoemd en door sommigen *Pira citonia*.

Natuur.

De kweeappelen zijn koud in de eerste graad en droog in de tweede en tezamen trekkend van naturen.

Kracht en werking.

De kweeappelen stelpen de loop van de buik, rode loop en alle bloedgang en zijn goed om te gebruiken door diegene die bloedspuwen en vooral rouw want die gekookt of gebraden zijn stoppen niet zo erg maar zijn liefelijker en veel beter om te eten.

De bevruchte vrouwen die dikwijls kweeappelen eten en met hun eten mee koken krijgen wijze en zeer verstandige kinderen als Simeon Sethi schrijft.

Kweeappelen die met honing (zoals men hier vroeger plag te doen) of met suiker (zo men het nu doet) klaar gemaakt en als daarvan een marmelade van gemaakt wordt zijn een goede en zeer liefelijke en bekwame medicijn voor de maag die de maag sterk maakt en het eten daar in doet blijven totdat het verteerd is.

Dezelfde marmelade die voor het eten ingenomen wordt stopt de loop van de buik en na het eten genomen laat het naar toilet gaan en sluit de krop van de magen vast toe zodat er geen dampen uit de maag kunnen opklimmen of in het hoofd komen en geneest het van zichzelf de pijn van het hoofd die van al zulke dampen komt.

Het water waar kweeappelen in gekookt worden is van gelijke kracht en stelpt de toiletgang, alle bloedgang en de vloed van de vrouwen als het gedronken wordt.

Hetzelfde water laat het fundament die uitgegaan is en de baarmoeder die gezonken is in haar plaats weer komen als je het daar mee stooft.

Kweeappelen zijn ook goed om te mengen in de pleisters die tegen de loop van de buik en tegen het braken en walgen goed zijn.

Item, ze zijn goed om op de hete borsten en andere hete gezwollen te leggen.

Het wolletje dat op de kweeappelen groeit geneest de karbonkel als het in wijn gekookt en daar op gelegd wordt als Plinius zegt.

Olie van kweeappelen belet het braken, walgen en hikken als het op de maag wordt gestreken.

Het bloeisel van de kweeappelen stelpt ook de loop van de buik, het bloedspuwen en de vloed van de vrouwen. In summa, het is van krachten de appelen gelijk.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>